

EKATERINA BAUMANN
Uniwersytet Jagielloński, Biblioteka Jagiellońska
 <https://orcid.org/0000-0001-9903-4961>

DOI: 10.26106/5en4-xx13

OSOBLIWOŚCI RZEKI LENY. EDYCJA DZIEŁA ANTONA IWANOWICZA ŁOSIEWA

W październiku 2020 roku do digitalizacji w ramach projektu Biblioteki Jagiellońskiej (BJ) „Patrimonium – Zabytki piśmiennictwa”¹ został przekazany znajdujący się na papierze czerpanym rękopis dzieła żyjącego na przełomie XVIII i XIX wieku rosyjskiego mierniczego (*землемер*) Antona Iwanowicza Łosiewa (1765–1829). Poza tekstem napisanym czytelnym pismem w języku rosyjskim zawiera on kolorowe odręcznie malowane rysunki. Jego długi tytuł, umieszczony w ozdobnej ramce, można przetłumaczyć jako: „Skrócony opis rzeki Leny z dodatkiem mapy generalnej oraz rysunków wszystkich osobliwości i przymiotów przy brzegach jej, sporządzony przez powiatowego mierniczego Antona Łosiewa w latach 1785–1786”². W carskich urzędach tamtych czasów wiele dokumentów urzędowych oddawano do kopiowania (rozdawano je na żądanie pentom). Kopiował je między innymi sam Łosiew, a swoje akwarele dawał znajomym w prezencie³. W archiwum irkuckim zachowały się listy z autentycznymi autografami mierniczego, które pozwalają odróżnić oryginały od sporządzonych kopii. Porównując

¹ Zwany potocznie „Patrimonium 2”, w odróżnieniu od pierwszego projektu: „Patrimonium – digitalizacja i udostępnienie polskiego dziedzictwa narodowego ze zbiorów Biblioteki Narodowej oraz Biblioteki Jagiellońskiej”, który został zakończony w styczniu 2020 roku.

² В.І, sygn. rkps 5516 III, Сокращенное описание Рѣки Лены съ приобщеніемъ Генеральной Карты и рисунковъ всѣмъ любопытнымъ предметамъ по берегамъ ея, сочиненное Уѣзднымъ землемѣромъ Лосевымъ въ 1785 и въ 1786 годахъ, 33 k. We wszystkich cytatach tłumaczonych interpunkcja i ortografia zostały dostosowane do zasad współczesnego języka polskiego, starano się jednak zachować składnię i styl oryginału – E.B.

³ В. Т и т о в, *Воображаемый образ торгового дела*, „Капиталист. Иркутский журнал для предпринимателей” 2009, № 8, s. 33.

oryginalne pismo Łosiewa⁴ z pismem rękopisu odnalezione w BJ, można uznać, że znalezisko z racji swojej dokładności jest kopią urzędową.

Rękopis ten przekazał do BJ na początku XX wieku dr Władysław Wisłocki (1841–1900), profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, archiwista i kustosz BJ, który otrzymał go w spadku⁵ po swoim zmarłym bezpotomnie przyjacielu Żegocie Paulim (1814–1895)⁶, również bibliotekarzu, a także historyku i krajoznawcy. Wcześniejsza droga dzieł Łosiewa była tak zawiła, że znalezienie w spuściźnie Paulego⁷ opisu rzeki Leny pomoże rzucić trochę światła na ich los i związane z nimi zagadki.

Przyszły powiatowy (*уездный*)⁸ i gubernialny (*губернский*)⁹ mierniczy Anton Iwanowicz Łosiew urodził się w 1765 roku w Irkucku (Иркутск), lecz długo nie było co do tego pewności, gdyż oryginał metryki zaginął (zakłada się, że stało się to w czasie pożaru w Irkucku w 1879 roku)¹⁰. Data jego przyjścia na świat długo pozostawała nieznaną, jednakże Natalia Suchowa zidentyfikowała w Rosyjskim Państwowym Archiwum Historycznym w Sankt Petersburgu formularz służbowy (ówczesny odpowiednik CV) Łosiewa z 1821 roku, w którym zaznaczono, że na tamten moment mierniczy miał 56 lat¹¹. W zachowanych listach rodzin mieszkających w Irkucku z 1801 roku zapisano, że jego wiek wynosił 37 lat, mógł więc urodzić się w 1764 roku lub 1765 roku¹². Na lata 2020–2021 rosyjski historyk Andriej Czerepanow zaplanował badania w irkuckich archiwach, które mogą pomóc w ustaleniu dokładnej daty urodzenia urzędnika.

Kariera Łosiewa związana jest z Irkuckiem: w 1779 roku otrzymał stopień sierżanta geodezji i stanowisko nauczyciela w szkole nawigacyjnej (mając 14 lub 15 lat!)¹³, w 1781 roku – stanowisko starszego mierniczego i pomocnika architekta miasta, w 1786 roku – stanowisko powiatowego mierniczego, w 1790 roku – stanowisko

⁴ О. Татарникова, *Лосев – архитектор*, „Копейка” 2010, № 13, s. 8.

⁵ H. Ułaszyn, *Dr. Władysław Wisłocki. Notatka biograficzno-bibliograficzna*, „Przegląd Bibliograficzny” 1901, nr 6, s. 94.

⁶ A. Bełcikowski, *Pamięci zasłużonego* [przemówienie wygłoszone przez dr. Adama Bełcikowskiego nad grobem śp. Żegoty Paulego], „Nowa Reforma” 1895, nr 255, s. 2; W. Bińkowski, *Pauli Żegota (właściwie Ignacy) Jakub (1814–1895)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 25, red. E. Rostworowski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1980, s. 345–347.

⁷ Rękopisy ze spuścizny Ż. Paulego są przechowywane w BJ pod sygnaturami: rkps 5344–5755, 5844, 7837, 7950; Przyb. 123/56.

⁸ Powiat – jednostka administracyjna w Rosji do 1929 roku.

⁹ Gubernia – jednostka administracyjna wyższego szczebla w Rosji do 1929 roku, później zastąpiona przez obwody.

¹⁰ А.Н. Кешикова, *Дело свое знает совершенно...*, „Сибирское наследие” 2004, № 3, s. 5.

¹¹ Н.Г. Сухова, *А.И. Лосев и его роль в изучении Восточной Сибири*, [w:] *Источниковедение городов Сибири в конце XVI – начале XX в.*, ред. О.Н. Вилков [i in.], Новосибирск 1983, s. 44.

¹² А.Н. Чикишева, *Лосев Антон Иванович. К 240-летию со дня рождения*, [w:] *Приангарье от „А” до „Я”*. *Справочно-библиографический ежегодник. 2005*, сост. Д.Я. Майдачевский, Т.И. Степанова, Иркутск 2005, s. 27–28.

¹³ Młody wiek mierniczego potwierdza przywołany wyżej dokument odnaleziony przez N. Suchową.

pomocnika architekta guberni irkuckiej. W 1792 roku Łosiew został mianowany gubernialnym architektem, a w 1805 roku – mierniczym guberni¹⁴.

Pierwsze swoje badania w ramach zleceń służbowych Łosiew rozpoczyna w 1785 roku, kiedy uczestniczy w sporządzeniu opisu irkuckiej guberni i przeprowadza mapowanie wschodniosyberyjskich rzek – Leny (Лена) w latach 1785–1786, Selengi (Селенга) w 1787 roku, Dolnej Tunguzki (Нижняя Тунгуска) w roku 1790 i 1792, a także jeziora Bajkał (Байкал) w latach 1787–1788 (mapa oddana do użytku w 1792 roku)¹⁵. W latach 1792–1803 Łosiew jako główny architekt guberni całkowicie poświęca się projektowaniu¹⁶ budynków w Irkucku¹⁷ i Wierchnieudyńsku (Верхнеудинск)¹⁸.

Współcześni Łosiewa zostawili świadectwo, że był człowiekiem niezwykłym i profesjonalnym w działaniu. Irkucki zastępca gubernatora Nikołaj W. Semiwski (data urodzenia i śmierci nieznana) wspomina, że „Anton Iwanowicz pracę swoją znał doskonale. Według zamiłowania swojego do pracy i dokładności w wykonaniu różnych od kierownictwa zleceń jest jedynym takim i przykładem posłużyć może”¹⁹. Badacz Syberii Matwiej M. Giedensztröm (1780–1845) wspomina, że „niestrudzony mierniczy Łosiew zestarzał się w kartografii”²⁰. Irkucki dziennikarz, historyk i geograf Wsiewołod I. Wagin (1823–1900), znany z krytycznych wypowiedzi, zapisał w swojej pracy: „jeśli mówić o charakterze jego, ile mogę sądzić po historii, opowieściach i świadectwach osobistych, Łosiew stał o wiele wyżej niż jego współcześni, więcej posiadał rozumu i wiedzy”²¹. Należy zaznaczyć, że mierniczy był wybitnym samoukiem – we wszystkich obszarach swojej pracy samodzielnie opanowywał wiadomości i się rozwijał.

Motywacje pracy Łosiewa ewoluowały z wiekiem: w 1792 roku pisze on, że „do kreowania opisu topograficznego popchnęły go rozkaz kierownictwa oraz ludzka ciekawość”. W późniejszej pracy w 1812 roku również wspomina o zleceniach kierownictwa, lecz jednocześnie wskazuje na zadania, które postawiło przed nim Wolne Towarzystwo Ekonomiczne. Zawodową ciekawość historyczną wiąże z interesem życiowym, z chęcią poznania dziejów własnego rodu i ziemi: „Ciekawscy historycy niewątpliwie wzbogacą wiedzę swoją: nie tylko mądry odnajdzie w historii Rosji ślady życia swojego”²².

¹⁴ А.Н. Кешикова, dz. cyt., s. 5; Н.Г. Сухова, dz. cyt., s. 44.

¹⁵ Н.Г. Сухова, dz. cyt., s. 46–47.

¹⁶ В.И. Кочедамов, *Антон Лосев – иркутский архитектор конца XVIII – начала XIX в.*, „Архитектурное наследие”, Т. 19, 1972, s. 102–106.

¹⁷ Większość z nich obecnie się nie zachowała (spaliła się w czasie pożaru w 1879 roku) lub istnieje w bardzo zmienionej postaci; О. Татарникова, dz. cyt., s. 8.

¹⁸ Nazwa stosowana do 1934 roku, współcześnie: Улан-Удэ (ros.) – Ulan Ude (stolica republiki Buriacja).

¹⁹ Н.В. Семивский, *Новейшие, любопытные и достоверные повествования о Восточной Сибири, из чего многое доныне не было всем известно*, Санкт-Петербург 1817, s. 145.

²⁰ М.М. Геденштрöm, *Отрывки о Сибири*, Санкт-Петербург 1830, s. 18.

²¹ В.И. Вагин, *Исторические сведения о деятельности графа М.М. Сперанского в Сибири, с 1819 по 1822 год*, Т. 1, Санкт-Петербург 1872, s. 141.

²² Д.Я. Резун, *Антон Иванович Лосев как историк городов Восточной Сибири*, [w:] *Личность в истории Сибири XVIII–XX веков. Сборник биографических очерков*, ред. А.К. Кирilloв, Новосибирск 2007, s. 11.

Interesująco i w zupełnie innym świetle na tle poprzedniej wypowiedzi stawia Łosiewa wzmianka w liście irkuckiego kupca Tymoteusza Basnina z roku 1797: „Dzisiaj [19 lipca] przyjechał do miasta [...] Piotr Rudy, żeby odkupić syna swego u Ontona [sic!] Iwanowicza Łosiewa, jemu Łosiew syna oddał, lecz rozkazał wynająć mu człowieka”²³. Świadczenie to zachowane w irkuckim archiwum państwowym wskazuje, że Łosiew najprawdopodobniej jako zamożny urzędnik już w tamtych czasach posiadał w gospodarstwie wynajętych parobków.

Generał-gubernator Syberii i audytor rządowy Michaił M. Spieranski (1772–1839) uważał, że Łosiew jest jednym z najlepszych działaczy syberyjskich, a za sporządzenie atlasu guberni irkuckiej zaproponował jego odznaczenie²⁴. W 1822 roku mierniczego dzięki wnioskowi Spieranskiego nagrodzono cesarskim Orderem Świętego Włodzimierza IV klasy, który dawał prawo do dziedziczenia tytułu szlacheckiego i corocznej ustalonej emerytury. Łosiew otrzymał również zgodnie z rozkazem cara Aleksandra I ogromną działkę ziemi w okolicach Irkucka²⁵, przypisano mu także chłopów pańszczyźnianych zamieszkujących ten teren²⁶.

Do opisu sylwetki Antona Łosiewa warto dodać informacje o jego życiu osobistym. Niestety, wielki pożar w Irkucku w 1879 roku spowodował, że tamtejsze archiwa i urzędy utraciły większość swojej dotychczasowej dokumentacji. Dopiero na początku XXI wieku Anna Cikiszewa²⁷, bibliotekarz wojewódzkiej biblioteki w Irkucku, odnalazła w państwowym archiwum Irkucka materiały dotyczące życia prywatnego mierniczego, które po raz pierwszy w pełni²⁸ zostały opublikowane w 2005 roku²⁹. Wynika z nich, że żona Łosiewa Jelena była córką prawosławnego księdza Michaiła Michaliowa i była o trzy lata młodsza od męża. Małżonkowie mieli czterech synów (Iwana, urodzonego w 1784 roku, Wasylija – w 1789 roku, Kasjana – w 1791 roku, i Andrieja – w 1794 roku) oraz dwie córki (Jekatierinę, urodzoną w 1795 roku, i Praskowiję – w 1796 roku). Z zachowanych dokumentów można ponadto dowiedzieć się, że Łosiew z rodziną mieszkał we własnym drewnianym domu, zaprojektowanym przez niego samego, natomiast działkę pod budowę domu otrzymała w spadku jego żona. Najstarszy syn Łosiewa również został mierniczym w irkuckim urzędzie, mając zaledwie 16 lat.

Łosiew zmarł 4 grudnia 1829 roku w Irkucku i tam został pochowany na cmentarzu Jerozolimskim. Ironią losu jego grób również został zniszczony – w czasach radzieckich

²³ Е.В. Комлева, *Письма Тимофея Максимовича Баснина детям (1797 г.)*, „Известия Иркутского государственного университета. Серия Политология. Религиоведение”, Т. 22, 2017, s. 147.

²⁴ А.Н. Кешикова, dz. cyt., s. 5.

²⁵ Według zachowanego rozkazu działka liczyła ponad 1000 dziesięcin, czyli ponad 900 ha ziemi.

²⁶ Г.Ф. Быконов, *О формировании административно-территориальных границ Енисейской губернии*, [w:] *Енисейская губерния – Красноярский край. 190 лет истории. Сборник докладов и выступлений*, ред. В.И. Федорова, Красноярск 2012, s. 5.

²⁷ Nazwisko panieńskie Kieszykowa.

²⁸ O synach Łosiewa po raz pierwszy wspomina Wiktor Iljicz Koczedamow, podając błędną datę urodzenia najmłodszego z nich – Andrieja; В.И. Кочедамов, dz. cyt., s. 106.

²⁹ А.Н. Чикишева, dz. cyt., s. 29.

cmentarz zburzono, a na jego miejscu powstał Centralny Park Kultury i Wypoczynku³⁰. Data śmierci znana jest dzięki temu, że jeden z irkuckich kronikarzy (Wasilij A. Krotow) wspomniał o niej w swoich zapiskach w kontekście ważnych wydarzeń z życia Irkucka³¹. Kronikarz nie popełnił błędu – służba Łosiewa i stworzenie przez niego wyjątkowych interdyscyplinarnych prac sprawiają, że mierniczy powinien zająć godne miejsce wśród najbardziej znanych badaczy Syberii.

Prace Łosiewa były znane ówczesnym historykom i badaczom wschodniej Syberii. Wielu z nich (między innymi Gawriił S. Bateńkow, Nikołaj S. Szczukin, Piotr A. Słowcow i Nikołaj W. Semiwski³²) korzystało z danych zgromadzonych przez mierniczego, lecz nie wszyscy wspominali o źródle zaczerpniętych informacji. Przyczyniło się to do niesłusznego zapomnienia postaci tego pracowitego urzędnika i wyjątkowego uczonego swoich czasów, a także praktycznej nieznamomości jego prac wśród współczesnych badaczy. Opracowanie i edycja odnalezionego tekstu rękopiśmiennego mającego niewątpliwą wartość naukową i historyczną pomogą być może przywrócić zainteresowanie jego dorobkiem.

Rękopis składa się z dwóch części: opisowej (wyciąg z jego notatek podróży i innych pomniejszych prac o rzece Lenie) oraz obrazowej (rysunki). W latach 1785–1786 zgodnie z rozkazem kierownictwa Łosiew zmapował Lenę oraz sporządził jej opis. Mapa była bardzo dokładna, a towarzyszył jej zestaw rysunków przedstawiających „osobliwości” znajdujące się na brzegach rzeki. W 1805 roku mierniczy wspominał swoją pracę nad mapą i opisem Leny:

...służbowo, zdarzało się przez 28 lat mierzyć i opisywać wiele miejsc [...] guberni w granicach Oceanu Arktycznego [Ледовитый Океан] od początku rzeki Leny, przy czym ciekawość moja zmuszała mnie do obserwacji każdego miejsca, gdzie byłem, zapisywałem z możliwą szczegółowością wszystko to, co mi się wydawało godne odnotowania i zaciekawienia³³.

W kronice miasta Jakucka (Якутск) z roku 1786 zachował się zapis mówiący o tym, że członek Wolnego Towarzystwa Ekonomicznego Anton Łosiew przemierzył cały obszar rzeki Leny od jej początku do samego ujścia, wykonał dokładne pomiary i sporządził opis. Według pomiarów długość Leny od źródła do Kaczugi (Качуг) wynosi 231 wiorst³⁴,

³⁰ А.Г. Филиппов, *Антон Иванович Лосев и пещеры Восточной Сибири*, [w:] *Енисейская провинция. Альманах*, вып. 4, ред. М.С. Баташев [i in.], Красноярск 2009, s. 174.

³¹ Н.Г. Сухова, dz. cyt., s. 58.

³² Ten ostatni większą część swojej pracy przejął od Łosiewa bez podania źródła, W.I. Koczedamow wprost podaje, że cała książka Semiwskiego została sporządzona z prac Łosiewa; por. А.Г. Филиппов, А.В. Осинцев, *Пещера Ледяная Ленская*, [w:] *Атлас пещер России*, ред. А.Л. Шелепин, Москва 2019, s. 593; А.Г. Филиппов, *Ледяная Ленская Пещера в Якутии*, [w:] *Пещеры. Сборник научных трудов*, вып. 32, *Подводные пещеры*, ред. Н.Г. Максимова, Пермь 2009, s. 136; В.И. Кочедамов, dz. cyt., s. 106.

³³ Н.Г. Сухова, dz. cyt., s. 44–45.

³⁴ Jedna wiorsta liczyła 1,0668 km, odległość więc wynosiła w przybliżeniu 216,5 km.

a do Oceanu Arktycznego ciągnie się kolejne 4002 wiorsty³⁵, razem liczy 4233 wiorsty³⁶. Łosiew poszukiwał również odpowiedzi, czy wzdłuż brzegów Leny zachowały się jakiegokolwiek starożytne budowle, jednakże „kwestię tę rozstrzygnął negatywnie”³⁷.

Część opisowa odnalezionego rękopisu przedstawia wyciąg z podróźniczych notatek Antona Łosiewa sporządzonych w latach 1785–1786. We wstępie autor pisze szczerze, skromnie, lecz z humorem i ironią:

pisałem nie dla pochwalenia pracy mojej czy korzyści, lecz wykonując zgodnie ze stanowiskiem nakaz wyższego kierownictwa, obserwowałem naturalny stan brzegów, początkowy kierunek wód i miejsce wysp, z przymierzaniem się akuracynym sporządzałem obrys, codziennie rysowałem na mapie i zapisywałem z ile możliwym wyszczególnieniem, co do zaobserwowania oraz ku ciekawości mogłem zauważyć. [...] na koniec że, zgodnie z danym mi nakazem, z notatek podróźniczych niezbyt mądry i bez jakiegokolwiek krasomówstwa ten osobliwy wyciąg sporządziłem [...]. Wyznam szczerze [...] w nim nie znajduję [czytelniczy – E.B.] takiego nadmiaru elokwencji, jakim zwykle dostojni pisarze swoje utwory upiększają. Jednakże zaspokajam się nadzieją, że mili moi czytelnicy, możliwie tylko z ciekawości, tego mego dziełka linijki obdarzą swoją uwagą, a takową satysfakcję dla mojej gorliwości będę uważał za najdroższą nagrodę.

Łosiew podaje wiadomości ogólne o Lenie, uwzględniając zarazem wiele danych statystycznych i geograficznych – są to informacje o miejscu jej źródła i ujścia, miastach, wzdłuż których ciągnie się jej koryto [między innymi Jakuck, Irkuck, Olokminsk (Олѣкминск), Kireńsk (Киренск), Żygańsk (Жиганск)], długości i szerokości, a także liczbie dopływów nadających się do żeglugi rzecznej [Kirenga (Киренга), Witim (Витим), Olokma (Олѣкма), Ałdan (Алдан) i Wiluj (Вилуј)], odległościach pomiędzy poszczególnymi przystaniami na rzece, kształcie i terenie wysp, właściwościach meteorologicznych oraz niebezpieczeństwach dla żeglugi.

Urzędnika interesują również wiadomości etnograficzne i miejscowe legendy. O pochodzeniu rdzennych miejscowych przytacza opowieść, że „rozмноżyli się oni od niejakiemu Jakuta imieniem Tumata”, dlatego mówią o sobie, że są „rodu tumackiego” i są spokrewnieni z plemionami koczującymi wcześniej w okolicach Jakucka. Większość z nich przyjęła prawosławie i starała się dostosować do rosyjskich obyczajów, pozostali zaś „trzymają się chamskiego szamańskiego zabobonu”. Pożywienie miejscowych składało się z ryb i drobiu, ubrania szyło się ze skór reniferów. Samych Jakutów Łosiew określa jako „ludzi ciekawskich, lecz prostych”.

Część obrazowa rękopisu zawiera akwarele (łącznie 17, chociaż według kilku świadectw rysunków było 19)³⁸, dość dokładnie skopiowane z oryginalnych rysunków Łosiewa. Każda z nich poświęcona jest jednej „osobliwości” związanej z Leną. Są to:

³⁵ W przybliżeniu 3750 km.

³⁶ W przybliżeniu 3967 km; długość rzeki Leny wynosi 4294 km. Mając na uwadze zmiany terenu i błędy pomiarowe, a także to, że Łosiew nie miał dostępu do współczesnych technologii, trzeba przyznać, że był bardzo dokładny w swoich obliczeniach.

³⁷ П.А. С л о в ц о в, *История Сибири. От Ермака до Екатерины II*, Москва 2014, s. 320.

³⁸ Пор. А.Г. Ф и л и п п о в, *Антон Иванович...*, s. 172; Andriej G. Filippow pisze, że w opisie dołączonym do mapy generalnej przechowywanej w Niemczech wspomniano o 19 osobliwościach rzeki Leny,

- № 1: rysunek góry usypanej z osobliwego żółtego piasku, zawierającego najprawdopodobniej kamienie półszlachetne;
- № 2: rysunek szamańskiego kamienia (*шаманский камень*) w postaci słupa z wyrzeźbionymi prymitywnymi sylwetkami na każdej z jego stron;
- № 3: rysunek klifu z białego kamienia, według Łosiewa z daleka wyglądający jak budynek, któremu czerwone paski kwarcu dodają „niezwykłego uroku”;
- № 4: rysunek klifu z szarego kamienia otoczonego sześcioma dużymi, okrągłymi, wyszlifowanymi przez wodę kamieniami;
- № 5: plan brzegów Leny w powiecie kireńskim, z wyszczególnieniem skał i klifów niebezpiecznych dla żeglugi morskiej; nazwa jednej ze wspomnianych skał – pijany byk (*пьяной бык*) – związana była z miejscową legendą, mówiącą, że o skałę tę rozbiła się łódź przewożąca beczki z winem, i choć większość beczek została później wyłowiona, straty były duże, a miejsce otrzymało odpowiednią nazwę;
- № 6: rysunek 14 źródeł mineralnych w powiecie kireńskim znanych z właściwości leczniczych;
- № 7: plan oraz rysunek pieczary w powiecie olokmińskim – chodzi o lenską jaskinię lodową (*Ледяная Ленская пещера*)³⁹;
- № 8: rysunek przekroju gór gęsich (*Гусиные горы*) w powiecie olokmińskim;
- № 9: rysunek klifu w powiecie jakuckim znanego z żółtego kamienia z białymi warstwami (prawdopodobnie chodzi o kwarc);
- № 10: rysunek klifu z bladoczerwonego kamienia z podobnymi białymi warstwami: „ciekawski obserwator spojrzy na niego nie bez przyjemności”;
- № 11: rysunek perspektywiczny klifu stołbowego (*утес столбовой*) w powiecie jakuckim, który składa się z wielu „słupów w siedmiu rzędach stojących z żółtawego, czerwonego oraz szarego kamienia”; pomiędzy tymi słupami Łosiew zaobserwował złoża rudy żelaza;
- № 12: plan oraz rysunek pieczary w powiecie jakuckim – chodzi o jaskinię nozdriewatą (*Ноздреватая пещера*)⁴⁰;
- № 13: rysunek żwiru na górze Łuncha (*Лунха*) w powiecie żygańskim, zawierającego różne typy kamieni z rudą żelaza;
- № 14: rysunek słupa Agrafeny (*аграфенин столб*) w powiecie żygańskim – Łosiew podaje, że nazwa ta związana była z postacią szamanki o imieniu Agrafena, której duch zgodnie z legendą pojawiał się pomiędzy dwoma pagórkami (słupami). Miejscowi Jakuci czcili to miejsce i wrzucali do wody pieniądze i talie kart ze słowami „Masz, Agrafeno, pieniądze i karty, graj w to, a z nami się nie baw!”;

których numery odpowiadają numerom rysunków – przechowywana w BJ kopia zawiera takich rysunków 17.

³⁹ Szczegóły oraz kopię tegoż rysunku opublikował A.G. Filippow: т е н з е, *Ледяная Ленская...*, s. 132.

⁴⁰ Szczegóły oraz kopię podobnego rysunku opublikował A.G. Filippow: т е н з е, *Ноздреватая пещера в Якутии. Чертеж 1785 года*, „Спелеология и карстология” 2010, № 5, s. 7.

- № 15: rysunek góry kumaksurki zamek (*Кумаксурской Замок*) w powiecie żygańskim, mającej dziwny kształt stworzony z kamiennych słupów, pomiędzy którymi tworzyły się mocne korytarze powietrzne;
- № 16: rysunek klifu w powiecie żygańskim składającego się ze słupów z szarego i żółtego kamienia;
- № 17: rysunek słupa kamiennego w powiecie żygańskim.

Część obrazową rękopisu zamyka szczegółowo opowiedziana legenda dotycząca ostatniej akwareli. Łosiew przekazuje ją tak:

[pagórek – E.B.] ciekawy jest z powodu Jakutów opowieści, które oni nie bez przyczyny starają się utrzymać: na pagórku tym zamierzenie wygładzony został płytami słup poprzez niejakiego szamana mieszkającego w ulusie ust'-lenskim [*устьленский*], który z córką swoją także szamanką klócił się z 70 mieszkańcami ust'-janskimi [*устьянский*], w okrutnej walce z bronią palną na prawym brzegu Leny został pokonany przez sąsiadów [...], dlatego z córką chciał w małym kajaku uciec do słupa, jednakże wrogowie jego nie zaspokoili furii własnej i w ucieczce córkę jego zastrzelili, lecz on przewiózł ciało córki na pagórek i pod płytami pochował, a płyty te wyłożył na znak mogiły. Nakazał jednocześnie, by krewni jego Jakuci wiecznie czcili ten słup ofiarami dla córki jego szamaniki.

Łosiew, obiektywnie patrzący na świat urzędnik, zauważa jednak, że oddawanie czci opisywanemu w przytoczonym fragmencie słupowi odbywało się w sposób podobny jak w przypadku słupa Agrafeny, a sam obiekt wyłożony był płytami przez Rosjan i służył jako latarnia i znak rozpoznawczy.

STAN ZACHOWANIA RĘKOPISU

Rękopis jest przechowywany w magazynie Sekcji Rękopisów BJ, składa się z 33 kart papieru czerpanego i jest owinięty w ochronny papier bezkwasowy. Jego wymiary: 31 × 24 cm, grubość: od 1,5 do 1,9 cm, zależnie od docisku (na tę różnicę wpływają deformacja papieru i zagięcie rogów kart). Ma miękkie prowizoryczne okładziny z papieru produkowanego maszynowo (grzbiet popękany, z wieloma ubytkami – jest w stanie złym), wyklejki są z papieru czerpanego i dobrze się zachowały. Blok rękopisu został zszyty białymi nićmi, przy czym odnotowano lekkie poluzowanie szycia. Jego papier jest w stanie średnim; kilkakrotne niefachowe uzupełnienie ubytków papieru (łącznie na ośmiu kartach) wpłynęło ujemnie zarówno na możliwość odtworzenia treści rękopisu, jak i na jego estetykę (kolor oraz faktura papieru nie są dopasowane do oryginału). Ponadto odnotowano lekkie blaknięcie atramentu, które jednak nie wpływa znacząco na odtworzenie tekstu. Na dole kart 14–15 są małe ubytki papieru, pozostawione najprawdopodobniej przez drobne gryzonie.

Ogólnie stan zachowania rękopisu oceniono jako dobry i niewymagający interwencji konserwatorskiej. Kolory rysunków zachowały swoje zróżnicowanie, a stan atramentu umożliwia odczytanie treści dokumentu.

ZASADY EDYCJI TEKSTU

Poniższy tekst przedstawiono w języku oryginału. Zachowano charakterystyczne cechy stylu Łosiewa, z czym wiąże się niestosowanie modernizacji ortograficznej i interpunkcyjnej. Wyjątek poczyniono w związku z tym, że we wspomnianym okresie używany był język rosyjski sprzed reformy z 1918 roku, uwzględniono więc modernizację pisowni polegającą na zamianie nieużywanych liter rosyjskich na współczesne, między innymi: ъ → е, і, ї → и, ѿ → ф, ѡ → в, ponadto zastosowano współczesne użycie twardego znaku ь, usuwając go z końca słów po spółgłoskach i pozostawiając w środku wyrazów, a górne indeksy małych liter obniżono i dołączono do tekstu. Przy podejmowaniu tych decyzji kierowano się zaleceniami podanymi przez instrukcję publikacji rosyjskojęzycznych rękopisów XVII–XVIII-wiecznych⁴¹.

W nawiasach kwadratowych kropkami oznaczone są miejsca, w których ubytek papieru nie pozwala jednoznacznie określić brakującej treści – liczba kropek oznacza przybliżoną liczbę brakujących liter. Brak całego wyrazu lub większej liczby słów zaznaczono nawiasami kwadratowymi z odsyłaczami wewnątrz nich, w przypisach podając przybliżoną liczbę wyrazów, jaka mogłaby się tam pomieścić. Również w tego typu nawiasach pismem prostym (antykwą) podane są pojedyncze litery, części wyrazów lub całe wyrazy, których obecność można domniemywać na podstawie odmiany słów lub kontekstu⁴². Objasnienia słów przestarzałych lub obecnie nieużywanych i stwarzających potencjalny problem dla osób niewładających językiem rosyjskim na co dzień, a także niektóre nazwy geograficzne zostały podane w przypisach. Wszystkie przypisy, jak i inne dodatkowe informacje, pochodzą od autorki.

⁴¹ *Правила издания исторических документов в СССР*, [Главное архивное управление при Совете Министров СССР], Москва 1990, § 24, п. 91–93, s. 24.

⁴² *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. nauk. K. L e p - s z y, Wrocław 1953, s. 12.

EDYCJA

[k. 1r]

Сокращенное описание Реки Лены с приобщением Генеральной Карты и рисунков всем любопытным предметам по берегам ея, сочиненное Уездным землемером Лосевым в 1785 и в 1786 годах.

[k. 1v]

[k. *pusta*]

[k. 2r]

Сокращенное описание Реки Лены, писал я не для приобретения от трудов моих похвалы или корысти; но исполняя по должности повеление вышняго начальства обозревал естественное состояние берегов, матерое течение воды и положение островов, с акуратным промериванием вел абрис¹, вседневно наносил на Карту, и записывал с возможною подробностью, что к примечанию и любопытству мог заметить от Качуга до самого ея устья. И напоследок по данному мне повелению, из путевых записок, по слабому смыслу без всякаго красноречия собрал сей особый Экстракт² с приобщением Генеральной Карты и Рисунков всем любопытным предметам.

И[з] [а] [учт] ивости признаюсь, что уче[б] ведущим читателям, по[с]чно, что в оном не найдут

[k. 2v]

такого витийства, каким обыкновенно достохвальные сочинители украшают свои творения.

Однакож я льстюсь надеждою, что благосклонные читатели, может быть для любопытства, сий маленькаго труда моего строчки удостоят своим вниманием; а такое их удовлетворение моему усердию, я почту дражайшим награждением.

[k. 3r]

Экстракт или сокращенное описание Реки Лены выбранный из путевых записок 1785 и 1786 года.

По сказаниям жителей, кои опытом дознали вершину реки Лены, утверждают ее начало в Иркутской округе от Качугской пристани за 231½ верст, от хребта сопровождающаго берег Моря Байкала. Она начитается источниками и устремляет свое течение к северу обыкновенною быстротою, мимо Киренскаго, Олекминскаго, Якутскаго и Жиганскаго гарадов, и втекает пад 73,30 северной шираты в Залив Ле-

^a *Brakuje jednego lub dwóch wyrazów.*

^b *Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.*

^c *Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.*

¹ Абрис (*ros.*) – *obrys*.

² Экстракт (*ros.*) – *wyciąg*.

довитаго Океана, который славен пладящимися белыми медведями, где они на Морю не редко на льдинах носимы бывают; да и моржи там находятся. От впадения реки Олекмы даже до устья, у Якутов известна она пад именем Улахан=орюсь, то есть большая-река. Вся длина ея от самой вершины [d] [без]мала 4200 верст; и на сем прос [e] [с] обех старон впадает в нее [f]ем в себя источников. Из [g] Иркутской округе Кулен[h] на 140 Илга на 200 верс[t] [i] [в] Киренском уезде речка Кута,

[k. 3v]

текущая от запада, течение ея сказуют более 200 верст. Судоходных рек вливается пять, а имянно: с восточной стороны, 1^я в Киренской округе Киреньга, 2^я в Олекминском уезде Витим, и 3^я Олекма, 4^я в Якутском уезде Алдан, а 5^я от запада течет река Виллой. По соединении втекающих рек и источников имеет различную ширину: у Качугской пристани в 30 сажен³, прямо города Киренска до 140, у Олекминска на 250 сажен, против Якутска разливается верст на 7, и на 9 в частых островах до 25 верст, прямо Жиганска на 10 верст, при урочище Кумакурском только на две версты с половиною, по причине высоких гор с обех сторон. Ея глубина в полную воду бывает прямо Киренс[ка] [j]торых сажен, а к [k] бывает сажен на [l] ка на ней известн[....] [m] каменного столба, [n] [o]зными пратоками [p] [м]ысу к реке Олене[к]у до [q]

[k. 4r]

и иметь пять устьев, которые для судоходства способны, есть ли только не будут препятствовать наносимые ветрами льды и близь морскаго берега песчаные банки. 1^e Устье к востоку Абардам-тюбияга, глубиною без мала пять сажен, течет подле каменистых крутизн матерой земли⁴ на 45 верст длиною, вливается в Море у Быковского мыса, у коего хотя довольно глубоко, но за не имением отстойных мест во время штурму совершают плавание не буз трудности. 2^e Устье Зверь, якутами на-

^d Brakuje jednego lub dwóch wyrazów.

^e Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.

^f Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.

^g Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.

^h Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.

ⁱ Brakuje jednego wyrazu.

^j Brakuje jednego wyrazu.

^k Brakuje dwóch wyrazów.

^l Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.

^m Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.

ⁿ Brakuje około trzech wyrazów.

^o Brakuje jednego wyrazu.

^p Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.

^q Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.

³ Sążęń liczył 2,134 m, czyli 30 sążni to w przybliżeniu 64 m.

⁴ Матерая земля (ros.) – лąd stały.

зывается Кыллах, столь же глубоко как и первое, протекает между островов на 50 верст; оно изливает из себя знаменитую протоку под названием Трюпи, коя по быстроте своей после всех устьев замерзает. 3^e Устье Гагара или Хогостах, течение имеет на 10 верст, глубиною на три сажени. 4^e Устье Абардам имеет течение к западу подле высоких гор матерой земли, длиною о [r], а глубиною сажени на 3. 5^e Уст[ье] [s] [про]текает между отмелей [t] [остро]вов кривлевато верст со 10 [u] [четы]ре сажени. Сие устье названо [.....]тельству островных туматцакого роду⁵

[k. 4v]

якутов. Оные якуты сказывают свое родословие, что они в небольшом количестве размножились от некоего якута именем Тумата, и называют себя однородцами с Омогойбайским племенем кочевавшим прежде в улусах⁶ близ Якутска. Большая часть из них приняли Христианскую веру и Руским обыкновениям последовать стараются; а прочие придерживаются грубого шаманского суеверия. Пропитание они имеют рыболовным и птицеловным упражнением, запасают на зиму с осени, из рыбы себе делают порсу⁷, а кости сберегают для карму собакам, на коих они зимою ездят за промыслам Песцов, впрягают к нарте⁸ до 10 собак.

Летом плавают в веднах⁹, [то есть в леганьких чолночнах зделанных тоненько из дерева.] Для житья себе балаганы стоят из накиднаго по островам холоднику. Платье носят из оленьих кож парки и куплянки; а оленьи кожи отчасти выменивают на песцы от Оленских тунгусав, и отч[асти] [v]и во время осенней плавн [w] [ол]еней колют. В разгаво[рах] [x]сленны, но любопытны [y] простонравны. Для [z]ывают из Якутска [aa]ащики и привозят са[ab]яих

[k. 5r]

тавары: табак, конские хвосты и пряжу для сетей, березовые полозья к нартам не обделаны, старую оловянную посуду для переливки¹⁰ топоры, ножи и прочие ору-

^r Brakuje dwóch wyrazów.

^s Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.

^t Brakuje jednego lub dwóch wyrazów.

^u Brakuje jednego lub dwóch wyrazów.

^v Brakuje jednego wyrazu.

^w Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.

^x Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.

^y Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.

^z Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.

^{aa} Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.

^{ab} Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.

⁵ Pochodzenie tej nazwy zostało wytłumaczone w następnym zdaniu.

⁶ Улус (ros.) – ulus (jednostka administracyjna u mongolskich ludów Syberii).

⁷ Порса (ros.) – porsa (rybna mąka lub suszona ryba we wschodniej Syberii).

⁸ Нарта (ros.) – wąskie, długie sanie; psi zaprzęg.

⁹ Ведны (ros.) – regionalne określenie lekkiego kajaka z cienkiego drewna.

¹⁰ Переливка (ros.) – przetopienie.

дий, бумажные¹¹ и холщевые платки, восковые свечи, ладан, корольки¹², гребни и прочее; а от них вывозят в Якутск из мягкой рухляди¹³ всех родов пвесцы, белые медведины, гусиной и лебяжий пух. От оных выменных таваров, за всеми прото-рами в трудной поездке по дороговизне найма подвод и содержаний, по крайней мере тройной барыш получают.

Лена изобильна множеством красных и белых пород рыбами, а имянно в ней ловят: щуки, таймени, налимы, нельмы, стерляди, муксуны, чирь, сиги, омули и харьюзы¹⁴. Рыбная ловля нельмы, муксунов и стерлядей при устье реки Вилюя есть главный предмет к пропитанию якутским жителям, где всегодно по несколько судов нагружают [ac]ю рыбою. Птиц при самом усть[e] [ad] гусей и лебедей, так и ос[ac] ок довольно. Замерзает она [af] [сентяб]рь и октябрь, проходит с ве[ag] половине апреля, а к устью в пол[овин]е июня по большей части запорами,

[k. 5v]

и выходя из берегов наводняет низкие места, так же мягкие и пологие берега обрывает. Что до воздушных приключений¹⁵ надлежит, то землетрясений бывают легкие, дождями все места не оскудевают, снега в Якутских пределах бывают глубоки, громы летом хотя и не малы бывают, но особенностей не примечено, по близости моря воздух сыр и весма прохладается северными морскими ветрами.

Водоходство по Лене дощенинами, барками, павозками и лодками, от Качугской пристани до Якутска, Жиганска и до пределов самого льда весною свободное. Порогов нет, но есть в некоторых местах с вершины ея шиверы, чрез которые^{ah}с нуждою судовой ход бывает^{ah}. Нижее Киренска между частинским и дубровским станками, течет она излучинами между высоких и утесистых гор, которые называются Щеки. Чуть быстрота течения п[ai]рые подводных камней верьхи [aj]я, от чего

ac *Brakuje dwóch wyrazów.*

ad *Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.*

ac *Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.*

af *Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.*

ag *Brakuje jednego wyrazu.*

ah-ah *С нуждою судовой ход бывает (ros.) – ruch statków utrudniony.*

ai *Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.*

aj *Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.*

¹¹ Бумажный (ros.) – bawelniane.

¹² Корольки (ros.) – koraliki; biżuteria.

¹³ Рухлядь (ros.) – przemysł futrzarski (określenie futra naturalnego w carskiej Rosji).

¹⁴ Według Łosiewa w Lenie odbywały się połowy ryb z gatunków takich jak: szczupaki pospolite, tajmienie, miętusy pospolite, nelmь, sterlety, mукsunь, czyry, omule oraz z rodzajów Coregonus i Thymallus.

¹⁵ Autor ma na myśli zjawiska atmosferyczne.

и шум слышен [ak]ых пристаней по Лене пять [al]от Иркутска за 232 версты расстояния [am] к городе; 3^a в Олекминском городе, [an]

[k. 6r]

в Якутске; а 5^a в Жиганске. Перевозов главных на ней пять же: 1ⁱⁱ при Качуге, 2ⁱⁱ близ города Киренска при станке Заборском, 3ⁱⁱ в городе Киренске, 4ⁱⁱ в Олекминске, и 5ⁱⁱ в Якутске, а малые при всяком береговом селении. Перевозы и на грузы также бывают при устье речки Куты и при устье речки Илги, где для свозимаго частного провианта есть магазины.

Берега Лены сверху до Качугской пристани с обеих сторон нагорные, а потом плывучи видно то горы, то луга попеременно. Лишь только начнется долина, там уж возвышаются горы, и таким образом она продолжает свое течение. Во многих местах горы состоят из известковых, фундаментных, точильных и жерновых камней. Береговые пески различны, как то желтые, сыпучие и крупные. По обеим сторонам Лены сверху даже до реки Витима, склонение пологих гор населено русскими земледельцами 150 деревень, 5 слобод, и 3 острога. Хлебопашество у жителей есть главное упражнение: тщанием их опричь высоких [ao] [приве]дены в хорошее состояние, на ко[ap]таные нивы и зрелые пласты р[aq] хлеба и пеньки; а между оным [ar] с березником, осинном, листв[енном], пихтовником и ельником служат

[k. 6v]

жителям на всякое изделие. На многих и островах от земного недр возникает плодоносные обилие жит и прекрасные луга березовыми рощами окруженные. Ниже реки Витима по берегам Лены в учрежденные почтовые^{as} станки¹⁶ русские населяются; на оных станках лошадей содержат Якуты. В Олекминской округе от высоких гор унижающихся удолия покрыты листвинишным лесом, и частию пространные луга обросли пырейными травами, на коих кочевые якуты пасут стады рогатого скота, от коего не топленое масло продают Олекминским согражданам. В пределах Якутского уезда дремучие листвинишные дубравы покрывают горы и глубокие долины. Некоторые острова березником и тальником наполнены. Близ Якутска обширные степи наполнены солончаками, и на них красные и желтые цветы саран изпещряют зелень, (коих корни у якутов составляют нарочитой съестной запас). На

^{ak} *Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.*

^{al} *Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.*

^{am} *Brakuje dwóch wyrazów.*

^{an} *Brakuje jednego lub dwóch wyrazów.*

^{ao} *Brakuje jednego lub dwóch wyrazów.*

^{ap} *Brakuje dwóch wyrazów.*

^{aq} *Brakuje dwóch wyrazów.*

^{ar} *Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.*

^{as} *W tym miejscu przypis Łosiewa:* почтовых станков от реки Витима до города Жиганска считается 55.

¹⁶ Почтовые станки (ros.) – stancje (małe urzędy pocztowe na terenie Syberii).

оных степях у жителей главное и самое выгод[ное] ^[at] [скот]оводстве упражнение: ибо как рогато[го скота] ^[au] на пищу якутским гражданам, ^[av] и тяжестей множество лошадей от ^[aw] является. Нижее Якутска за 40 верст Сергуева гора примечательна

[k. 7r]

каменными углями. В Жиганском уезде нарочито высокие горы обросли прутным листвинишным лесом до Снитацкого суглана¹⁷; а отьтуда чем ближе по реке плыть к устью, тем больше показываются прилесатые листвиницы, да и те малорослые, которые в близи Кумакурсакого урочища, чрез 100 верст оканчиваются. От сего места далее по обем сторонам реки видимы каменистые и безъладные гольцы сухим мохом покрытые, коим питаются дикие олени. И на многих гольцах от жестой стужи никогда нерастаевают снеги. От них скланяющиеся к подошве утесистых гор удолия столь глубоки, что солнце в них едва проникает. В самом ея устье, где разливается она различными протоками, мелями наполнено.

Естественное состояние в берегах есть различно; от Качуга до реки Олекмы в нагорных сторонах грунт глинист, пыловат и песковат; а в долинах и на некоторых островах земледельцы возделыва[ют] ^[ax] извлекают из недр земли обильн[ое] ^[ay] Качество материка инде мягкае ^[az] [лу]чшее к плодородию; а инде г^[ba]тые слои, по вязности своей ^[bb]ют бесплодную землю;

[k. 7v]

потому и плодородие не везде одинакое. Однакож для домашней економий нетоко у жителей нет недостатку, но еще для сплавки в Якутск продают торгующим, кои нагружают провиантом большие барки. Близь Якутска у покровской пустыни материк земли черной смешенный с песком и хлебороден; но по малости ли жителей, или небрежением весьма мало земли распахано. Далее наниз по Лене на сенокосных лугах и островах довольно влажности. В Жиганском уезде к Ледовитому Океану, набережные горы каменисты, а частию сырая и песчаная земля с лишком мокротна, потому и к земледелию не способна. По сторонам сея реки во всех лесах больших гор, довольство пушных зверей особливого примечания достойно: зайцы, белки, хорошие волки¹⁸, лисицы и соболи плодятся; а при устье ея на островах промышляют всех родов песцов.

^{at} *Brakuje jednego wyrazu.*

^{au} *Brakuje jednego wyrazu.*

^{av} *Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.*

^{aw} *Brakuje jednego lub dwóch wyrazów.*

^{ax} *Brakuje jednego lub dwóch wyrazów.*

^{ay} *Brakuje jednego lub dwóch wyrazów.*

^{az} *Brakuje dwóch lub trzech wyrazów.*

^{ba} *Brakuje dwóch wyrazów.*

^{bb} *Brakuje jednego wyrazu.*

¹⁷ Суглан (ros.) – *zgrupowanie narodowe u niektórych ludów wschodniej Syberii.*

¹⁸ Хорошие волки (ros.) – *wilki mające dobrej jakości futro.*

Любопытные предметы суть отличные горы, высотой, наружностью ^[bc]ия, содержанием минеральных о^[bd] пещеры обстоятельно изследован[ны] ^[bc] приложены у сего Рисунки с подро[бным описа]нием.

Уездный землемер Антон Лосев.

[k. 8r]

[k. pusta]

[k. 8v]

№ 1.

Рисунок гор желтаго песка, которая в Иркутском уезде, от Качугской пристани в низ по реке Лене в 16½ верстах, по течению ея на правом берегу.

Замечание^{bf}.

Сей желтой песок отличается от обыкновеннаго блестящими некрами и разноцветными не прозрачными маленькими намешками. Снято геометрически¹⁹ мая 15 дня 1785 года.

[rysunek]

Снимал уездный землемер Антон Лосев

[miara] Маасштаб Российских сажен

[k. 9r]

№ 2.

Рисунок шаманскова камня, который в Иркутском уезде, от Качугской пристани в низ по реке Лене в 20 верстах, по течению ея на правом берегу.

Замечание.

Сей шаманской камень представляет вид столба, на покате с горы, примечателен четверостороннюю фигурую с перешейкам. Над перешейком нависившияся камни сверху обросли дерном. Снят геометрически мая 15 дня 1785 года.

[rysunek]

Снимал уездный землемер Антон Лосев

[miara] Маасштаб Российских сажен

[k. 9v]

[k. pusta]

[k. 10r]

[k. pusta]

^{bc} *Brakuje dwóch wyrazów.*

^{bd} *Brakuje jednego lub dwóch wyrazów.*

^{bc} *Brakuje jednego lub dwóch wyrazów.*

^{bf} *Tu i dalej podkreślenia jak w oryginale.*

¹⁹ Снято геометрически (ros.) – *sporządzono rysunek zgodnie z zasadami mapowania geograficznego w carskiej Rosji.*

[k. 10v]

№ 3.

Рисунок утеса белаго камня, который в киренском уезде, прямо устькутской слободы при устье речки Куты по течению ея на правой стороне.

Замечание.

Сей утес белаго камня по наклонности крутой горы, окруженный рощею сосняка и листояка и Ельника, издали представляет вид некотораго здания, и красные по нем полосы с блестящим кварцом придает ему красу. Снято геометрически маяя 24 дня 1785 года.

[rysunek]

Уездный землемер Антон Лосев

[miara] Сажен.

[k. 11r]

№ 4.

Рисунок утеса коврижнаго, который в киренском уезде от Киренска ниже за 16 верст, по течению Лены на правом берегу.

Замечание.

Сей утес коврижной состоящий их крепкаго сераго камня, примечателен шестью свалами в подобие ковриг²⁰, которые обделаны водою. Снят геометрически маяя 30 дня 1785 года.

[rysunek]

Снимал уездный землемер Антон Лосев

[miara] фут.

[k. 11v]

[k. pusta]

[k. 12r]

[k. pusta]

[k. 12v–13r]^{bg}

№ 5.

План положения берегов реки в Киренском уезде, от города Киренска в них по Лене в 286 верстах, от Филатушкова быка²¹ до быков Лбов на 40 верст, с показанием рисунков, виду утесов щек²² и быков, которые плывущим на судах и барках опасны.

^{bg} Jednolity tekst jest zapisany na dwóch stronach.

²⁰ Коврига (ros.) – piernik.

²¹ Бык (ros.) – byk (w zn. skały lub kamienia wystających ponad powierzchnię wody).

²² Mowa o górskim pasmie Szczęki.

Замечание.

[k. 12v]

От Частинского станка быстрота течения Лены бьет на самой бык филатушков, который по течению Лены на левом берегу, опасаясь онаго ближе плывут в правому берегу. Минув тот бык, опасаясь утеса 1^и щеки который по течению Лены на правой стороне, плывут ближе к левому берегу. От 1^и щеки также быстро течение по 2 щеке, Которая по течению Лены на левой стороне. На половине сей щеки издревле с поверхности утеса большей камень пал в воду, в большеводие бывает над сим камнем воды на 5 сажен, а в малую воду поверх воды видно на 1½ сажени. Течение Лены к сему камню весма быстро, шум воды слышно за 2½ версты. Ежели суда и барки будут на той самой быстроте, коя надносит к камню, то с ее и отгребать не могут, в сем случае не только опасно, но и бедственно. В среднюю воду хотя шум от камня гораздо громчае с сильными валами, но не так опасно; ибо валами суда и барки относит к материку. Известно жителям в близких селениях, кто на сем камню барку разбило, а люди на досках на

[rysunek]

[uwagi do rysunku:]

Река Лена

Утес Карпачевской

1. щека
2. щека
3. щека
4. р[учей] Карпачевка
5. Пьяной бык
6. 4 быка
7. Бык Лбы.

Ст[анок] Добровской

р[учей] Расщелье

р[учей] Дубровка

Ост[д]ора

ру[чей] Филатушков

Уездный землемер Антон Лосев

[miara] версты.

Маасштаб к Плану Российских верст.

[k. 13r]

берег выплывали, и с того время плавают с проводниками подле правой береге. Только минуя сей камень перегребают на левую сторону от 3^и щеки, коя на правой стороне. Отгребают к материку и от камня, который между третьей щекой и бокковым [sic!] ручьем; естлиж не отгребут, то и к тому также быстротою сильно надносит, посему и опасно. Опасаясь Утеса пьянова быка, отгребают к правому берегу. Говорят, что и о сей камень барку с вином разбило, и хотя ниже переняли бочки, но с убытком, от того утес и название получил пьяной бык. От пьянаго быка

к дубравскому станку на левом берегу 4 быка, опасны же, потому что быстроною к ним надносит.

На правом берегу Лены столбавы быки лбы, также опасны. Сказывают, что об оные лбы, с провиантом вредило, у ней отшибло парубни и она на дно осяла, и с оной утонул человек. Все оные утесы и в малую воду не обсыхают.

Снято геометрически июня 2 ч.[исла] 1785 года.

[rysunek]

[uwagi do rysunku:]

1. Первая щека
2. вторая щека
3. третья щека
4. утес Карпачевской
5. Пьяной бык.
6. Четыре быка.
7. Быки лбы.

Уездный землемер Антон Лосев

[miara] Маасштаб к рисункам в сажнях.

[k. 13v]

[k. pusta]

[k. 14r]

[k. pusta]

[k. 14v–15r]

№ 6.

Рисунок 14^{тн} минеральных ключей, которые в Киренском уезде, от Киренска в низ по реке Лене в 362^x верстах, по течению ея на левом берегу, между паршинским и чуйским станками.

Замечание.

[rysunek]

Маасштаб [российских] сажен.

[k. 14v]

Оные минеральные ключи молочной воды низвергаясь с крутизны утесистой горы, и втекают при ея подошве в реку Лену. Все они на вкус соленые и кислые; запах имеют весьма противный и столь вонючий, что наниз течения по реке до двух верст обонянием чувствительны.

[rysunek]

берег реки Лены.

[k. 15r]

Из оных примечательнее восьмой ключ, который бьет тенистым потоком из каменной расщелины, и по сторонам его некоторые камни покрыты плесенью, а иные

видом на подобие горячей серы. Сняты геометрически июня 3го числа 1785го года.
[rysunek]

Снимал и сочинял уездный Землемер Антон Лосев.

[k. 15v]

[k. pusta]

[k. 16r]

[k. pusta]

[k. 16v–17r]

№ 7.

План и рисунок Пещеры²³, в Олекминском уезде, от города Олекминска в верх по реке Лене в 294^x верстах, по течению ея на левой стороне, между Жербинским²⁴ и Ушаганским²⁵ станками, с показанием профилей.

Замечание.

[k. 16v]

Сия пещера в наклонений утесистой горы, естественное свое положение имеет к востоку. Наружность входу наподобие простой разщелины, по которой до отверстия пещеры неширок проход длиною пять сажен²⁶, по коему итьги должно нагнувшись. Отверстием пещера расширяется на три сажени и равномерно обширностию простирается в длину на семь сажен с половиною. Основание ея покрыто зеленью и полого возвышается. Стены и свод состоят из крепкого камня. Одномерная двух сажен высота составляет в ней естественную красоту. От конца сея пещеры по обе стороны тесные проходы к другой пространнейшей пещере; на правой стороне весьма тесный проход соединяется с левым проходом. А левый проход между осыпающихся каменье в стен, длиною 13½ сажен, вышиною местами в аршин, а инде на полтара

[rysunek]

Рисунок утеса, по которому ход с берегу к отверстию пещеры.

План пещеры.

Наружность входу пещеры.

²³ A.G. Filippow uznaje ten rysunek za pierwszą profesjonalnie sporządzoną mapę pieczary azjatyckiej części Rosji.

²⁴ A.G. Filippow podaje współczesną nazwę miejscowości: Русская Дерба (ros.) – Russkaja Derba (wieś).

²⁵ A.G. Filippow podaje współczesną nazwę miejscowości: Тинная (ros.) – Tinnaja (wieś).

²⁶ А.Г. Филиппов, А.В. Осинцев, dz. cyt., s. 590–591; zob. dane współczesne pomiarów pieczary dokonanych w trakcie wizji lokalnej przez A.G. Filippowa i A.W. Osincewa.

²⁷ Накапки (ros.) – sople.

[k. 17r]

аршина, шириною в устье своем на одну сажень; а у отверстия другой пещеры гораздо уже. При самом входе в пространнейшую пещеру с первого взгляду показываются две ледяные напакки²⁷ схожи на статуи, которые чистотою и прозрачно-стию подобные хрусталу. От оных напакков пещера расширяется на право шесть сажен. Основание, стены и свод ея покрыты гладким льдом. Вышиною она при самом входе на три сажени, и в конце своем свод пропорционально до основания снижается. В сей пещере бывалые люди утверждают, что ледяные статуи показываются зимою белыми, потому что они инейвеют. Снято геометрически июня 6 числа 1785 года.

[rysunek]

Продольная профиль.

[miara] Масштаб к плану и продольной профиле, российских сажен

Поперешные профили.

1. [rysunek]

2. [rysunek]

[miara] Маасштаб к поперешным профилям Росс. сажен.

Снимал и сочинял, уездный землемер Антон Лосев.

[k. 17v]

[k. pusta]

[k. 18r]

[k. pusta]

[k. 18v–19r]

№ 8.

Рисунок гусиных гор, которые в Олекминском уезде, от города Олекминска в верх по реке Лене в 169 верстах, по течению ея на правом берегу между масженским и харатюгским станками.

Замечание

[k. 18v]

Сий гусиные горы длиною на две версты с половиною, от смешения слоев сыпучей мелкой россыпи, синяго, зеленоватаго, темнокраснаго и белаго каменнаго щебняка с песком издалека

[rysunek]

Маасштаб Российских сажен

[k. 19r]

представляет вид не без приятности; а по близости такого различения слоев рассмотреть не можно.

Снято геометрически июня 9го числа, 1785го года.

[rysunek]

Снимал уездный землемер Антон Лосев.

[k. 19v]

[k. *pusta*]

[k. 20r]

[k. *pusta*]

[k. 20v–21r]

№ 9.

Рисунок утеса в Якутском уезде, от города Якутска в верх по реке Лене в 217½ верстах по течению ея на левом берегу, между Онмуранским и Синьским станками.

Замечание.

Сей утес из известнаго желтоватаго камня с белыми слоинками, длиною пятнадцать верст и триста сажень, в некоторых местах схож на развалившуюся стену, в инде как будто зделанный каменный берег.

Снято геометрически июня 18го числа, 1785го года.

[*rysunek*]

Снимал уездный землемер Антон Лосев.

[k. 21v]

[k. *pusta*]

[k. 22r]

[k. *pusta*]

[k. 22v–23r]

№ 10.

Рисунок утеса в Якутском уезде, от города Якутска в верх по реке Лене в 200 верстах по течению ея на правом берегу, между Онмуранским и Синьским станками.

Замечание.

Сей утес длиною на пять верст с половиною, состоит из бледнокраснаго камня, продолные по нем белаго камня узинькие полоски составляют вид к любопытному зрителю не без приятности.

Снято геометрически июня 18го ч[исла], 1785го года.

[*rysunek*]

Снимал уездный землемер Антон Лосев.

[k. 23v]

[k. *pusta*]

[k. 24r]

[k. *pusta*]

[k. 24v–25r]

[№ 11.]

Перспект Столбоваго утеса, который в Якутском уезде, от города Якутска в верх по реке Лене, в 168 верстах, по течению ея на правом берегу, прямо Батамайскова и Титарскова станков.

Сей утес длиною 22 версты и 284 сажени, представляет удивительнаго виду естественные предметы на подобие множества столбов, до семи рядов стоящих из желтоватаго, красноватаго и сераго крепкаго камня. В разселинах между столбами частию оказывается железная руда. Снят в перспекте июня с 20 июля по 14^е число, 1785 года.

[k. 25v]

[k. *pusta*]

[k. 26r]

[k. *pusta*]

[k. 26v–27r]

№ 12.

План Пещеры размытой водою, которая в Якутском уезде, от города Якутска в верх по реке Лене в 160 верстах, по течению ея на левом берегу, между Тоенарским и Титварским²⁸ станками, с показанием наружнаго виду и профилей.

Замечание.

1^е Существо пещеры размытием водою явствует из того, что к верху от земли в двух саженьях с футом по ращелине на поперечь пещеры всадило длинное бревно; которое не иначе как от случающагося во время вскрытия реки ледянаго зальму, большею водою в ращелину занесло. 2^е Вся ея наружность и внутренность украшена многообразными гладивными яминами; которые не иначе как водою вышлифовавшись лоск в себе составили. Снято геометрически июля 15го числа 1785 года.

[rysunek]

План Пещеры

Наружный вид

[miara] Маасштаб Российских сажен

[rysunek]

Профили

Бревно

Водградная линия

Снимал уездный землемер Антон Лосев.

[k. 27v]

[k. *pusta*]

²⁸ A.G. Filippow podaje współczesne nazwy miejscowości: Тоюн-Ары, Тит-Ары (ros.) – Tojon-Ary, Tit-Ary.

[k. 28r]

[k. *pusta*]

[k. 28v]

[№ 13.]

Рисунок россыпи по горе Лунхе, которая в Жиганском уезде, от города Жиганска вверх по реке Лене в 330 верстах, по течению ея на левом берегу.

Замечание.

Сья росышь длиною полтары версты, состоит из щебняка, песка и глины, достойна примечания большими на подобие шаров, и малыми на подобие ядер красивыми тяжелыми камнями, которые содержат в себе железную руду.

Снято геометрически сентября 1 числа 1785 года.

[*rysunek*]

Снимал и сочинял землемер Антон Лосев.

[*miara*] Маасштаб Российских сажен.

[k. 29r]

[№ 14.]

Рисунок агрофенина столба, который в Жиганском уезде, от Жиганска в верх по Лене в 75 верстах.

Замечание.

Якуты столбом называют на верхней изголаде острова 2 утесистые сопки, и по суеверию чтут на нем некоей бывшей шаманки Аграфены пребывание, и повествуют что будтоб она некогда на него по смерти своей Якутам являлась и наводила ужасы; по причине кой от чрезмерной своей простоты мимоедущие Якуты в знак покорности Ографене жертвуют подарком денежным с картами бросают в воду с таким приговором: «Вот тебе Ографена играть деньги и карты, а с нами не играй!»

Снято геометрически июня 3 числа 1786го года.

[*rysunek*]

[*miara*] Маасштаб сажен.

Уездный Землемер Антон Лосев.

[k. 29v]

[k. *pusta*]

[k. 30r]

[k. *pusta*]

[k. 30v–31r]

[№ 15.]

Рисунок горы Кумакурской замок, которая в Жиганском уезде, от города Жиганска в низ по реке Лене в 660^{ти} верстах по течению ея на правом берегу.

Замечание.

Сия гора Кумаксурской Замок из щелнистой россыпи и высоких утесов представляющих дивные камни схожи на столбы, между коими глубокие разседины испускают свирепые ветры.

Снято геометрически июля 15го числа, 1786 года.

[rysunek]

Гора длиною 3 версты 220 сажен.

Гора длиною 6 верст.

Гора длиною 5^{в[ерст]} 450^{са[жен]}.

Снимал Землемер Антон Лосев.

[k. 31v]

[k. pusta]

[k. 32r]

[k. pusta]

[k. 32v]

№ 16.

Рисунок утеса Огусьоегосе, который в Жиганском уезде, от города Жиганска в низ по реке Лене в 745 верстах, по течению ея на правом берегу.

Замечание.

Сей утес в мысу реки Лены прямо острова Десеняка, вид имеет в подобие столбов желтаго и сераго камня, длиною на 400 сажен, высотой до 45 сажен. Снят геометрически июля 18го числа 1786 года.

[rysunek]

[miara] Маасштаб Российских сажен.

Уездный Землемер Антон Лосев.

[k. 33r]

№ 17.

Рисунок каменнаго столба, который в Жиганском уезде, от города Жиганска в низ по реке Лене в 760 вер[стах].

Замечание.

Сей каменной столб утесистою сопкою, стоит по край пещанова острова, у самага матераго течения, примечателен тем, что от него река Лена к востоку и западу в Ледовитое море множеством проток весьма обширно простирается, и особливо изустными устьленских Якутов повествованиями достопамятен, коими не буз причины утверждать стараются: что на сопке нарочно выгладен плитами столб некоторым шаманом жившим в устьленском улусе, который зе своєю дочерью шаманкой же враждуя с устьянскими жителями с 70^{ми} человеками в жестоком стрелянии на правом берегу Лены, и был побежден соседями, по елику их ополчение в несколько крат количеством оружия было превосходнее, и потому он с дочерью хотел в вежке, то есть в легоньком чолночке убежать к столбу; но враги его не утоля

от ярости в побеге его дочь застрелили, а он перевезя ее тело к сопке, на верьху между плитами погреб, и в знак той могилы выклал плитами столб, заповедуя однородным якутам вечно «Сей столб чтить жертвами для погребенной на нем дочери его шаманки». С того времени по оному преданию некрещенные якуты и почитают точно такъже, как описано выше под № 14^м. Однакож можно думать, что плитяной столб не рускими ли вместо маяку был зделан; ибо в 15 сажнях от столба признак деревяннаго креста, послужит к тому уверенем.

Снято геометрически июля 22 числа. 1786 года.

[*rysunek*]

Пещаной остров

Гора

каменной столб

столб

[*rysunek*]

из плит зделанной столб 3½ фута

а. 3½ фута

6 фут

[*miara*] Маасштаб сажени

Уездный землемер Антон Лосев.

[*k. 33v*]

[*k. pusta*]

BIBLIOGRAFIA

Źródła rękopiśmienne i archiwalne:

ВJ, sygn. rkps 5516 III, Сокращенное описание Рѣки Лены съ приобщеніемъ Генеральной Карты и рисунковъ всѣмъ любопытнымъ предметамъ по берегамъ ея, сочиненное Уѣзднымъ землемѣромъ Лосевымъ въ 1785 и въ 1786 годахъ.

Literatura:

Belcikowski A., *Pamięci zasłużonego* [przemówienie wygłoszone przez dr. Adama Belcikowskiego nad grobem śp. Żegoty Paulego], „Nowa Reforma” 1895, nr 255, s. 2.

Bieńkowski W., *Pauli Żegota (właściwie Ignacy) Jakub (1814–1895)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 25, red. E. Rostworowski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1980, s. 345–347.

Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku, red. nauk. K. Lepszy, Wrocław 1953.

Ułaszyn H., *Dr. Władysław Wislocki. Notatka biograficzno-bibliograficzna*, „Przegląd Bibliograficzny” 1901, nr 6, s. 94.

Быконя Г.Ф., *О формировании административно-территориальных границ Енисейской губернии*, [w:] *Енисейская губерния – Красноярский край. 190 лет истории. Сборник докладов и выступлений*, ред. В.И. Федорова, Красноярск 2012, s. 3–9.

Вагин В.И., *Исторические сведения о деятельности графа М.М. Сперанского в Сибири, с 1819 по 1822 год*, Т. 1, Санкт-Петербург 1872.

- Геденштром М.М., *Отрывки о Сибири*, Санкт-Петербург 1830.
- Кешикова А.Н., *Дело свое знает совершенно...*, „Сибирское наследие” 2004, № 3, s. 5.
- Комлева Е.В., *Письма Тимофея Максимовича Баснина детям (1797 г.)*, „Известия Иркутского государственного университета. Серия Политология. Религиоведение”, Т. 22, 2017, s. 140–150.
- Кочедамов В.И., *Антон Лосев – иркутский архитектор конца XVIII – начала XIX в.*, „Архитектурное наследство”, Т. 19, 1972, s. 102–106.
- Правила издания исторических документов в СССР*, [Главное архивное управление при Совете Министров СССР], Москва 1990.
- Резун Д.Я., *Антон Иванович Лосев как историк городов Восточной Сибири*, [w:] *Личность в истории Сибири XVIII–XX веков. Сборник биографических очерков*, ред. А.К. Кириллов, Новосибирск 2007, s. 8–19.
- Семивский Н.В., *Новейшие, любопытные и достоверные повествования о Восточной Сибири, из чего многое доньше не было всем известно*, Санкт-Петербург 1817.
- Словцов П.А., *История Сибири. От Ермака до Екатерины II*, Москва 2014.
- Сухова Н.Г., *А.И. Лосев и его роль в изучении Восточной Сибири*, [w:] *Источниковедение городов Сибири в конце XVI – начале XX в.*, ред. О.Н. Вилков [i in.], Новосибирск 1983, s. 43–65.
- Татарникова О., *Лосев – архитектор*, „Копейка” 2010, № 13, s. 8.
- Титов В., *Воображаемый образ торгового дела*, „Капиталист. Иркутский журнал для предпринимателей” 2009, № 8, s. 32–34.
- Филиппов А.Г., *Антон Иванович Лосев и пещеры Восточной Сибири*, [w:] *Енисейская провинция. Альманах*, вып. 4, ред. М.С. Баташев [i in.], Красноярск 2009, s. 168–175.
- Филиппов А.Г., *Ледяная Ленская Пещера в Якутии*, [w:] *Пещеры. Сборник научных трудов*, вып. 32, *Подводные пещеры*, ред. Н.Г. Максимович, Пермь 2009, s. 130–138.
- Филиппов А.Г., *Ноздреватая пещера в Якутии. Чертеж 1785 года*, „Спелеология и карстология” 2010, № 5, s. 5–9.
- Филиппов А.Г., Осинцев А.В., *Пещера Ледяная Ленская*, [w:] *Атлас пещер России*, ред. А.Л. Шелепин, Москва 2019, s. 590–595.
- Чикишева А.Н., *Лосев Антон Иванович. К 240-летию со дня рождения*, [w:] *Приангарье от „А” до „Я”*. *Справочно-библиографический ежегодник. 2005*, сост. Д.Я. Майдачевский, Т.И. Степанова, Иркутск 2005, s. 27–30.

STRESZCZENIE

W październiku 2020 roku do digitalizacji w ramach projektu Biblioteki Jagiellońskiej (BJ) „Patrimonium – Zabytki piśmiennictwa” został przekazany rękopis dzieła żyjącego na przełomie XVIII i XIX wieku rosyjskiego mierniczego Antona Iwanowicza Łosiewa (1765–1829). Rękopis poza tekstem zawiera kolorowe odręcznie malowane rysunki i nosi długi tytuł w języku rosyjskim: „Skrócony opis rzeki Leny z dodatkiem mapy generalnej oraz rysunków wszystkich osoblowości i przymiotów przy brzegach jej, sporządzony przez powiatowego mierniczego Antona Łosiewa w latach 1785–1786”. Sam Łosiew był szeroko znany na Syberii, szczególnie w Irkucku, jako mierniczy, geograf, kartograf, historyk oraz krajoznawca, jednakże na pozostałym terenie Rosji oraz w Polsce jego sylwetka i prace są praktycznie zapomniane. Artykuł jest poświęcony odnalezionemu w BJ unikatowemu rękopisowi, zawiera również edycję oryginalnego tekstu publikowaną po raz pierwszy.

SŁOWA KLUCZOWE:

Anton Iwanowicz Łosiew, Biblioteka Jagiellońska, Irkuck, rękopis, rzeka Lena, Syberia Wschodnia

PECULIARITIES OF THE LENA RIVER.
THE EDITED STUDY BY ANTON IVANOVICH LOSEV

SUMMARY

In October 2020, a manuscript by Anton Ivanovich Losev (1765–1829), a Russian surveyor who lived at the turn of the 18th and 19th centuries, was submitted for digitisation within the Jagiellonian Library’s “Patrimonium – Monuments of Literature” project. Apart from the text, the manuscript contains a number of colourful hand-made drawings and bears a long title in Russian: “Abridged description of the river Lena with addition of a general map and drawings of all peculiarities and qualities on its banks, drawn up by the district surveyor Anton Losev in the years 1785–1786.” Losev himself was widely known in Siberia, especially in Irkutsk, as a surveyor, geographer, cartographer, historian, and explorer, however elsewhere in Russia and in Poland he and his works are all but forgotten. The paper is devoted to this unique manuscript discovered in the Jagiellonian Library and contains also an edition of the original work published for the first time.

KEYWORDS:

Anton Ivanovich Losev, Jagellonian Library, Irkutsk, manuscript, Lena river, Eastern Siberia